

Kommunale tilbud til flerlingefamilier i Danmark

Af Helle Birkholm-Buch¹, Brøndby, Juli 2004

Resumé

Denne undersøgelse af flerlinges forhold i Danmark, er den største af sin art nogensinde. Den søger, at afdække de kommunale tilbud, som flerlingefamilier i Danmark får fra flerlingernes fødsel til deres skolestart. Formålet er, at få sat fokus på den meget uensartede støtte og vejledningen af flerlingefamilier, som forekommer. Alle kommuner i Danmark har fået tilsendt et spørgeskema og 91,5% har svaret (n = 248). Baggrunden for denne undersøgelse er det voldsomt stigende antal familier, som får flerlinger samt en manglende specificering af serviceloven i forhold til, hvorvidt kommuner skal hjælpe disse familier.

Følgende fire fokusområder søges afdækket:

- 1) Aflastning i løbet af barselsperioden**
- 2) Tilbud fra sundhedsplejen**
- 3) Pasningsforhold ved barselsophør**
- 4) Skolestart**

64,9% af kommunerne har et eller flere tilbud, som falder inden for denne undersøgelses fokusområder. 34,7% yder nybagte flerlingefamilier en eller anden form for aflastning i typisk de første 3-6 måneder. I 34,7% af kommunerne tilbydes en udvidet service til flerlingefamilier indenfor sundhedsplejen, f.eks. en særlig flerlingesundhedsplejerske, udvidet besøg eller særlige flerlingemødregupper. 19,8% giver flerlingefamilier mulighed for at blive ansat som dagplejer for egne børn. Kun 2,8% af kommunerne har en fast politik i forhold til flerlinger og skolestart, således at de enten anbefaler hver sin eller samme klasse. De resterende kommuner svarer, at de har en fleksibel tilgang, hvilket kan dække over en egentlig vidensbaseret stillingtagen til problemstillingen eller en manglende stillingtagen, som udmunder i en individuel vurdering fra gang til gang. Overordnet set er der ingen sammenhæng mellem antal flerlingefødsler og udbuddet af kommunale tilbud til flerlingefamilier ($\tau = 0,182$, $p < 0,01$).

---

¹ Helle Birkholm-Buch, Stud.psyk, Email: helle@birkholm-buch.dk

Indholdsfortegnelse

Kap. 1: Indledning	4
Flerlingefamiliers vilkår.....	4
Tvillingeforældre	5
Søskende	5
Tvillingerne.....	6
Fødselskomplikationer og for tidlig fødsel	8
Forekomst af flerlingefødsler.....	10
Kap. 2: Undersøgelsens metode og gennemførelse	12
Aflastning i barselsperioden	13
Aktiveringsordning	13
Hjemmehjælp	14
Individuel vurdering.....	14
Tilbud fra sundhedsplejen.....	14
En særlige flerlingesundhedsplejerske.....	14
Udvidet besøg af sundhedsplejersken	14
Særlige flerlingemødregupper	15
Dagpleje	15
Ansættelse er betinget af ledige stillinger	15
Ansættelse er ikke betinget af ledige stillinger	15
Skoleområdet	16
Kap. 3: Resultater.....	16
Aflastning i barselsperioden	16
Tilbud fra sundhedsplejen.....	17
Dagpleje	17
Skoleområdet	18
Danmarkskort over kommunale tilbud til flerlingefamilier.....	19
Tilbud i relation til antal flerlingefødsler.....	20
Danmarks bedste flerlingekommuner	20
Danmarks største flerlingekommuner.....	21
Kommuner uden tilbud til flerlingefamilier / antal flerlingefødsler	22
Kap. 4: Diskussion	23
Tilbud i barselsperioden.....	23
Tilbud fra sundhedsplejen.....	24
Dagplejen	25
Skole	25
Kap. 5: Afsluttende overvejelser.....	26
Efterskrift	26
Litteraturliste.....	28
Appendiks	31
1: Undersøgelsens spørgsmål.....	31
2: Oversigt over samtlige tilbud til flerlingefamilier	31
3: Barsel i de nordiske lande	31
4: Rådata	32
5: Samtlige kommuner med > 10 flerlingefødsler årligt.....	36

Figurer

Figur 1. Fødsler i Danmark, kilde: Danmarks Statistik.....	11
Figur 2. Moderens gennemsnitlige fødealder og flerlingefødsler i procent. Kilde: Danmarks Statistik.....	12
Figur 3. Oversigt over flerlingetilbud fordelt efter kommune – Danmark.....	19
Figur 4. Oversigt over flerlingetilbud fordelt efter kommune – Storkøbenhavn.....	20

Tabeller

Tabel 1. Tvillingers tidlige udviklingsramme – peri- og postnatale risici sammenlignet med enlinger.....	9
Tabel 2. Kommunale tilbud.....	16
Tabel 3. Tilbud i barselsperioden.....	16
Tabel 4. Tilbud fra sundhedsplejen.....	17
Tabel 5. Tilbud fra Dagplejen.....	17
Tabel 6: Kommuner med flest tilbud sammenholdt med flerlingefødselstal.....	21
Tabel 7: Kommuner med flest flerlingefødsler sammenholdt med antal tilbud til flerlingefamilier.....	22
Tabel 8. Kommuner uden tilbud, med ≥ 10 flerlingefødsler.....	22
Tabel 9. Korrelationsanalyse: Flerlingefødsler/Antal tilbud til flerlingefamilier.....	23

Kap. 1: Indledning

Via samarbejdet mellem Brøndby Tvillinge og Flerlinge Forening, Dansk Flerlingeforening – Freja, Trillingeforældreforeningen Danmark, TvillingeNet samt Dansk Præmatur Forening er det kommet til min opmærksomhed, at flerlingefamilier får meget uensartede tilbud alene afhængig af hvilken kommune, de er bosiddende i. For eksempel er serviceloven uspecifik i forhold til, hvilke tilbud kommunerne kan give nybagte flerlingefamilier alene på baggrund af flerlingesituationen.

Det betyder, at mange flerlingefamilier, samtidig med at de skal håndtere arbejdsbyrden ved to spædbørn og det pres det lægger på familien, også står overfor en længere forhandling med deres kommune om, hvorvidt der er lovhjælp til at give dem en hjælpende hånd alene på baggrund af deres flerlingesituation. Der fødes i dag dobbelt så mange flerlinger som for 10 år siden. Det betyder, at flere og flere familier oplever, at få to eller tre børn på én gang i et sundheds- og socialsystem, som er indrettet på ”enlingefødsler”. Eksempelvis tilbydes i Danmark kun én barselsperiode uanset hvor mange børn, der fødes samtidig, hvor man i både Sverige og Norge tilbyder en udvidet barselsperiode i forbindelse med flerlingefødsler (se Appendiks for sammenligning mellem de nordiske lande).

Med denne undersøgelse ønskes der skabt opmærksomhed omkring:

- Flerlingefamiliers behov for hjælp og vejledning
- Det kraftigt stigende antal flerlingefamilier
- Behovet for en ensartet behandling af flerlingefamilier

I undersøgelsen fokuseres primært på tvillinger. For det første fordi trillinger forekommer mere sjældent og har vanskeligheder af større omfang end tvillingefamilier, for det andet fordi det er meget få kommuner, som har angivet, at de udelukkende har særlige tilbud til trillinge- og flerlingefamilier. Og for det tredje fordi de tilbud, der gives tvillingefamilier, også gælder for trillingefamilier.

Denne undersøgelse vil kunne tjene som sammenligningsgrundlag i en evt. vurdering af flerlingefamiliers forhold efter den forstående kommunale strukturreform.

Flerlingefamiliers vilkår

At få flere børn på én gang er ikke blot en familieførøgelse – det er en familieförändring, som rummer unikke udfordringer for alle medlemmer af familien, både forældrene, ældre søskende og tvillingerne.

Adskillige udenlandske undersøgelser påpeger, at det er en særdeles stor psykosocial belastning for familier at få mere end ét barn af gangen, samt at de fleste familier uden hjælp fra familie, venner, naboer eller det offentlige klarer sig dårligt (f.eks. Ainslie 1997; Chang 1990; Malmstrom & Poland 1999; Clark & Dickman 1984; Hay & O'Brien 1984; Hay et al. 1987; Goshen-Gottstein 1980; Minde et al. 1982; Lytton 1980; Piontelli 2002; Robin et al. 1988; 1989; 1991 & 1992; Spillman 1987). Det er dog ikke alene en stressbelastning af få tvillinger, men også at være tvilling (f.eks. Malmstrom & Poland 1999; Ainslie 1997; Robin et al. 1988; Stewart, E.A. 2000). Med udgangspunkt i nyere forskning i tvillingers opvækstvilkår foreslår Council of

Multiple Birth Organizations (COMBO) of the International Society for Twin Studies² at hjælp til tvillingefamilier bør være en rettighed³.

Tvillingeforældre

For forældrene er arbejdsbyrden så overvældende, at der er langt imellem nydelsesfuld nærkontakt med det enkelte barn. Nybagte tvillingemødres arbejdsbyrde svarer til 14 timer i døgnet *alene* på bleskift og madning (Robin et al.1988). Der peges på en væsentlig større risiko for angst (næsten 50%), stress (40-50%)⁴ og fødselsdepression (30-50%) ofte af en mere svær og langvarig karakter, uoverkommeligheds- og utilstrækkelighedsoplevelser (medførende reduceret tillid til egen forældrekompetence) samt en væsentlig større grad af decideret søvnmangel især i det første år – med de 6 første måneder som de mest stressfulde⁵ (Bardzik et al. 2003; Hay et al. 1990; Robin et al. 1988 & 1991; Thorpe et al. 1991). Dertil oplever tvillingemødre en social isolation grundet vanskeligheder ved at komme ud og omkring med to spædbørn (Piontelli 2002)⁶.

Kontakten til det enkelte barn er ofte præget af en delvis opmærksomhed på det andet barn; aldrig kan en tvillingemor give sit ene barn 100% opmærksomhed uden at opleve en splittelse i forhold til det andet barns velbefindende (Davidson 1992 citeret i Stewart 2000): Vågner den ene og begynder at græde midt imens moderen sidder og ammer den anden, hvis behov skal hun så først imødekomme? Langt færre tvillingemødre gennemfører amning af deres tvillinger⁷, amning og madning opleves i øvrigt som en af de mest stressfulde situationer i løbet af dagen og flaskegivning sker hyppigt uden kropskontakt med barnet, fordi begge børn ofte får flaske samtidig (Leonard, 2003; Robin et al. 1991 & 1992; Sandbank 1988). Forskningen omkring flerlingefamiliers risiko for skilsmisse er mangelfuld, men der findes enkelte undersøgelser, der peger på større risiko for skilsmisse og forøget risiko for ægteskabelige problemer blandt tvillingefamilier (Chang 1990; Piontelli 2002 samt Spillman 1984 & 1992 citeret i Stewart 2000).

Søskende

Tvillinger fødes ofte i familier, som har børn i forvejen (Sandbank 1988; Robin et al. 1991; Segal 2000). Søskenderivalisering er et veldokumenteret fænomen (se f.eks.

---

² ”Formålet med The Council of Multiple Birth Organizations (COMBO) of the International Society for Twin Studies er, at fremme opmærksomheden omkring flerlingers særlige behov som spædbørn, større børn og voksne. COMBO har via sit internationale samarbejde udviklet en Rettigheds- og behovserklæring for flerlinger (Declaration of Rights and Statement of Needs of Twins and Higher Order Multiples), der kan bruges som en rettesnor, hvorudfra man kan evaluere og fremme udviklingen af ressourcer til at imødekomme flerlingers særlige behov” (min oversættelse)., <http://www.ists.qimr.edu.au/Rights.html>.

³ Punkt 5 i COMBOs Rettigheds- og behovserklæring,” <http://www.ists.qimr.edu.au/Rights.html>.

⁴ 40% af tvillingemødre rapporterer, at livet som nybagt tvillingefamilie er det mest stressfulde, de nogensinde har oplevet. Stress hos forældre korrelerer i øvrigt med en mere negativ opfattelse af børnene og problemer i forældre-barn relationen (Bardzik et al. 2003).

⁵ Blandt enlingemødre er det ca. 15% som har angst, og 12% som får fødselsdepression, mens kun 5% af enlingemødre får svære depressive symptomer (Hay et al. 1990).

⁶ Sommer’s (2001) analyse af datamaterialet fra ”Børns opvækstvilkår” har fundet en signifikant korrelation mellem moderens post partum psykiske velbefindende og hendes børns psykiske velbefindende.

⁷ En engelsk undersøgelse (Sandbank 1988) fandt at kun 6% af flerlingemødre ammede deres 2 måneder babyer fuldt ud, mens næsten 73% helt havde opgivet amningen. Det er sandsynligt, at dette billede er mere positivt i Danmark, hvor kvinder generelt ammer længere.

Adler, Winnicot, Dunn mf.), men effekten af at få to eller tre mindre søskende på én gang er kun sparsomt berørt i litteraturen. Alene arbejdsbyrden med to spædbørn indebærer, at forældres tid til ældre søskende i bedste fald bliver sparsom og i værste fald mangelfuld (Chang et al. 1990; Lytton 1980; Malmstrom 1988). Samtidig opstår der med tvillinger i familien en ekstra gruppering: Udover voksen/barn gruppering, som alle børnefamilier har, er der i tvillingefamilier også ”tvillingerne” som en dyadisk enhed (dyade = to personer i et samspil). Som enesøskende til tvillinger, kan man let føle sig ekstra uden for, fordi man som enling⁸ står uden for både forældredyaden og tvillingedyaden. Søskende til tvillinger har større vanskeligheder ved at vænne sig til at blive storesøster/-bror (Bernstein 1980; Malmstrom 1988; Sandbank 1988 & 1999; Stewart 2000). Der peges på en forøget risiko for børnemishandling af børn, som har yngre tvillingesøskende (Groothuis et al. 1982) og der er 3 gange så mange ældre søskende til tvillinger, som udvikler adfærdsproblemer sammenlignet med ældre søskende til to enkelt fødte, en tendens der samtidig lader til at forværres i løbet af de første 3-4 år (Hay et al. 1988 & 1990; Sandbank 1988).

Tvillingerne

De fleste psykologiske processer, som antages at være vigtige for mor-barn relationen (f.eks. affektiv afstemning, tilknytning, spejling, fælles opmærksomhed) baseres på dyadiske relationer (Bernth 1989; Bowlby 1988; Cole & Cole 1996; Havnesköld & Mothander 1995; Poulsen 1994; Stern 1991). For en tvillingemor er det i vid udstrækning ikke praktisk muligt, at etablere to dyadiske relationer simultant, når der er to individuelle børn, hvis behov skal opfyldes samtidig (Ainslie 1997; Robin et al. 1991 & 1992). Mange tvillingemødre forsøger at spare tid ved at effektiviserer og økonomisere omsorgen for tvillingerne og opnår derfor heller ikke i omsorgsarbejdet en-til-en kontakt med det enkelte barn – arbejdsomfanget med tvillinger vanskeliggør i både tid og reduceret overskud realiseringen af to dyadiske relationer og kontakten bliver primært triadisk (smst.; Robin et al. 1988, 1989; 1991 & 1992). Det er både kvaliteten og kvantiteten af tid til hvert enkelt barn som forandres væsentlig, når der kommer to børn på én gang:

Eksempelvis har tvillingemødre til 6 måneder gamle tvillinger i gennemsnit tid til 110 minutters leg dagligt til deling mellem tvillingerne – mødre til enlinger har tid til 240 minutter til daglig leg (Hay & O'Brien 1984). Tvillingemødre taler næsten lige så meget med deres tvillinger tilsammen som enlingemødre taler med deres ene barn og den verbale interaktion har en kortere og mindre kompleks karakter (Conway et al. 1980). Tilsvarende henvender tvillinger sig næsten halvt så lidt til deres mor, som enlinger gør – den verbale interaktion halveres simpelthen. Tvillingemødre opmuntrer og fremmer det enkelte barns opmærksom på omverden næsten halvt så meget, som enlingemødre gør (Bornstein & Ruddy 1984).

Mængden af tid og direkte henvendelser til det enkelte barn har meget tidligt indflydelse på barnets videre kognitive/intellektuelle og sproglige udvikling (smst.; Hay et al. 1984; Zazzo 1976). Så selvom forsinket sprogudvikling ofte skyldes en kombination af mange faktorer, så er tvillinger ekstra udsatte pga. den reducerede

---

⁸ ”Enling” beskriver præcis som ”flerling” hvorvidt der fødes ét eller flere børn samtidig. Begrebet enling har intet at gøre med, hvorvidt barnet har søskende eller ej. I undersøgelser, hvor flerlinger sammenlignes med enlinger tilsigtes det, at de to grupper i flest mulige forhold ligner hinanden – også mht. antal søskende.

voksenkontakt tidligt i livet (smst.; Conway et al. 1980; Hay et al. 1987; Johnston et al. 1984; Savic 1980 mf.).

Mange forskere påpeger, at tvillingeforældre af nød frem for af valg i en eller anden udstrækning må negligere deres børn (f.eks. Ainslie 1997; Costello 1978; Hay & O'Brien 1984a; Lytton 1980; Robin et al. 1988 samt 1991; Spillman 1987). Dette skyldes både, at tvillingeforældre af mangel på overskud er mindre sensitive og at tvillingeforældre pga. arbejdsbyrden ikke har reel mulighed for, i tilsvarende omfang som enlinge-forældre, at imødekomme hvert enkelt barns unikke behov (smst.). Den anerkendte børnelæge, psykiater og psykoanalytiker D.W. Winnicot skriver således i *The Child, the Family and the Outside World*: "I en eller anden udstrækning må hun fejle, tvillingemoderen må stille sig tilfreds med, at hun kun kan gøre sit bedste og så blot håbe på, at børnene med tiden vil finde fordele ved tvillingskabet som kan kompensere for den uundgåelige ulempe, det er at være født som tvilling" (1990, p. 139, min oversættelse).

For tvillingernes vedkommende er det især i det første leveår en stressbelastning at være to, der så tidligt skal deles om én voksens tid og opmærksomhed (f.eks. Costello 1978; Tomaselle et al. 1986)⁹. Som følge heraf er der udover de førnævnte kognitive forsinkelser og herunder sproglige vanskeligheder også en forøget risiko for tilknytningsforstyrrelser (Ainslie 1997), opmærksomheds- og koncentrationsproblemer (Hay & O'Brien 1983; Hay et al. 1986 & 1987). Især sidstnævnte giver sammen med den forsinkede kognitive og sproglige udvikling forøget risiko for skolestiske vanskeligheder¹⁰ - især mht. læsning og skrivning - højt op i skolealderen¹¹ (smst. samt Hay et al. 1984a; Hay et al. 1984b; Hay et al. 1986; Johnston et al. 1984). Der peges også på øget risiko for adfærdsforstyrrelser som aggressivitet (smst.) og blandt tvillinger som gruppe diagnosticeres DAMP og psykosomatiske stresssymptomer hyppigere (Hultman et 2003; Hay et al. 1984a). Ætiologien bag skizofreni og en del andre psykiatriske lidelser er uafklaret, men i den udstrækning årsagerne skal findes i perinatale komplikationer og/eller tidlige psykosociale forhold, er der en forøget risiko blandt tvillinger. En dansk undersøgelse af forekomsten af sindslidelser blandt tvillinger peger på, at der for alle psykiatriske lidelser er en forøget risiko sammenlignet med enlinger (Klänning, Mortensen & Kyvik 1996).

Endelig peges der på forøget risiko for omsorgssvigt og børnemishandling. Børnemishandling og omsorgssvigt skyldes ofte et sammensurium af faktorer, men tvillingsituationen er i sig selv en signifikant risikofaktor i forhold til omsorgssvigt (Groothuis et al. 1982). Undersøgelser svinger mellem 2,5 til 9 gange forøget risiko sammenlignet med enlinger. Den mest sandsynlige årsag er nybakte tvillingeforældres

---

⁹ For enlingers vedkommende vil ældre søskende typisk være i institution, mens nyfødte således har ene-adgang til mor/far i en stor del af hverdagen i barselsperioden.

¹⁰ Det er uklart hvorvidt, de skolestiske vanskeligheder afføder koncentrations- og opmærksomhedsproblemer eller omvendt. En enkelt undersøgelse (Hay D.A., O'Brien, P.J. 1984) tyder på, at koncentrations- og opmærksomhedsproblemer bidrager til skolestiske vanskeligheder.

¹¹ Problemerne er især udtalt hos tvillingedrenge. Australske undersøgelser viser f.eks. at over 50% af alle tvillingedrenge har fået specialundervisning i skolen (Hay et al. 1987), at 35% af alle tvillingedrenge har behov for specialundervisning uden at få det (Hay et al. 1986) samt at kun 41% af 14årige tvillingedrenge har tilstrækkelig boglige kundskaber (Hay et al. 1984b). Og undersøgelser peger også på en tendens til, at der er relativt færre tvillinger blandt højt uddannede (smst.).

væsentlig forøgede oplevelse af stress. (smst.; Malmstrom & Poland 1999; Nelson & Martin 1985).

Fødselskomplikationer og for tidlig fødsel

Tvillingefamilier er dog ikke særligt udsatte alene på grund af de postnatale omstændigheder. Tvillingegravide har ofte flere graviditetssymptomer, er mere trætte og samtidig mere bekymrede under deres graviditet (Stewart 2000). I forbindelse med en tvillingegraviditet er der jf. Sundhedsstyrelsen (2003:14) forøget risiko for:

- Fødselskomplikationer (ca. 50% af tvillinger og næsten alle trillinger undtages kejsersnit sammenlignet med 12% af enlingefødsler)
- For tidlig fødsel (ca. 1/3 af tvillinger og 95% af trillinger fødes før 37. fulde svangerskabsuge sammenlignet med ca. 7% af enlinger)
- Børn med lav fødselsvægt, dvs. <2500g) (ca. 50% af tvillinger og 90% af trillinger fødes med lav fødselsvægt sammenlignet med 7% af enlinger).

Dette forøger risikoen for, at ét eller flere af børnene fødes med misdannelser, får handicaps eller dør i forbindelse med fødslen. Jo flere fostre desto større er risikoen (smst.; Pinborg et al. 2003).

Disse perinatale omstændigheder er med til, at forøge risikoen for angst, stress og depression blandt tvillingemødre, og medvirker både direkte og indirekte til at vanskeliggøre forældre-barn kontakten og forstærke de psykosociale risici som nævnt ovenfor (Hay et al. 1990; Rooney et al. 2003). Hvilket yderligere forstærkes i forbindelse med indlæggelse på neonatal, som også forekommer langt hyppigere for tvillinger (Jacquemyn et al. 2003; Minde et al. 1982; Mohay et al. 1986). At få ét for tidligt født barn er ressourcekrævende, men at få et barn med behov for neonatalbehandling og et barn, der er klar til at komme hjem efter fødslen, er mere end dobbelt ressourcekrævende, fordi det stiller vidt forskellige krav til forældrenes kompetencer og ressourcer, krav som både i tid og energi kan komme på tværs af hinanden (Stewart 2000). Er der to for tidligt fødte børn fordobler det indlysende nok forældrenes bekymringer og arbejdsbyrde i forhold til at drage omsorg for to.

Hidtil har man tilskrevet mange af tvillingers udviklingsmæssige vanskeligheder den hyppige forekomst af komplikationer og for tidlig fødsel. Dog viser undersøgelser af tvillinger, som er vokset op som enlinger, enten fordi deres tvilling er død eller bortadopteret, at disse enlige tvillinger udviklingsmæssigt stort set ligner enlinger (f.eks. Mohay et al. 1986; Record et al. 1970). Bornstein & Ruddy (1984) peger på, at tvillinger og enlinger frem til 4 måneders alderen ligner hinanden i forhold til opmærksomhed mv. (hvilket korrelerer med senere sprogdudvikling), men at tvillinger derefter sakker bagud. Dette peger hen imod, at det er omstændighederne ved selve tvillingskabet som udviklingsramme, der er den primære årsagsforklaring. Således er der tale om en dobbelt risiko, hvis man *både* er for tidligt født *og* tvilling. Rooney et al. (2003) mener, at dette i sig selv burde være tilstrækkeligt til iværksættelse af en tidlig intervention.

Overordnet set er den udviklingsramme, som tvillinger fødes ind i, således præget af flere peri- og postnatale risici sammenlignet med enlinger:

<i>Beskrivelse</i>	<i>Tvillinger sammenlignet med enlinger</i>
Angst blandt mødre	5 x forøget risiko
Stresssymptomer	4 x forøget risiko
Fødselsdepression	3 x forøget risiko
Svær fødselsdepression	5 x forøget risiko
Adfærdsproblemer blandt ældre søskende	3-6 gange så ofte
Tid til leg med tvillingespædbørn per dag	¼ af den tid enlinger får
Verbal interaktion med tvillingespædbørn	Halveres
Fælles opmærksomhed med tvillingespædbørn	Halveres
Omsorgssvigt og børnemishandling	2,5 – 9 x forøget risiko
Kejsersnit	4 x forøget risiko
For tidlig fødsel	4 x forøget risiko
Lav fødselsvægt (u/ 2500 g)	7 x forøget risiko

Table 1. Tvillingers tidlige udviklingsramme – peri- og postnatale risici sammenlignet med enlinger.

På baggrund af disse risici understreger mange forskere nødvendigheden af aflastning af nybagte flerlingefamilier. Forskning omkring betydningen af hjælp i hjemmet er mangelfuld, mest af alt fordi udbuddet af en ensartet hjælp til flerlingefamilier er meget sparsomt. Kun få undersøgelser peger på, at nogle af de pågældende risici mindskes i de tilfælde, hvor der er en ekstra omsorgsperson i hjemmet, således at tvillinger i mindre grad oplever en reduceret voksenkontakt. (Bornstein & Ruddy 1984; Chang 1990; Piontelli 2002; Robin et al 1991). Desværre er det kun ca. 50% af alle tvillingefamilier, som kan forvente hjælp fra familie og socialt netværk og af disse rapporterer op mod halvdelen, at de oplever hjælpen fra familien som ubrugbar (Chang 1990; Piontelli 2002; Robin et al. 1989 & 1991).

På denne baggrund ønskes det undersøgt hvilke og hvor mange kommuner, som tilbyder flerlingefamilier hjælp i denne periode, samt hvilke hjælpeforanstaltninger der i givet fald er tale om.

Udenlandske undersøgelser peger også på vigtigheden af råd og vejledning omkring tilvæning til opgaven som tvillingeforældre. Mange tvillingeforældre undervurderer groft hvilken arbejdsbyrde og stress, der møder dem, når de kommer hjem fra hospitalet med tvillingerne. Dette har vist sig, at bevirke en forøget risikoen for fødselsdepression, angst, dårlig trivsel og omsorgssvigt (Groothuis et al. 1982; Hay et al. 1990). Der peges derfor på vigtigheden af på en sensitiv måde, at give kommende tvillingeforældre et realistisk billede af, hvad der venter dem, så de hverken over- eller undervurderer situationen (Hay et al. 1990 & 2003). Denne vejledning kommer traditionelt fra sundhedsplejen, men for tvillingefamilier er der ofte også et stærkt behov for kontakt til andre tvillingeforældre (smst.; Malmstrom & Poland 1999). Et nært forhold til sundhedsplejen og en nær kontakt til andre tvillingeforældre har vist sig at være to vigtige faktorer i forhold til at styrke forældrenes copingsevne (Hay et al. 1990) og formindske risikoen for omsorgssvigt (smst.; Groothuis et al. 1982).

Det ønskes derfor at få et billede af hvor mange kommuner, der har særlige tilbud fra sundhedsplejen herunder kontaktfremmidling til andre flerlingeforældre.

Tvillingskabet er en helt særlig udviklingsramme. Det er derfor en alvorlig fejltagelse at tro, at det er tilstrækkeligt at opfatte et tvillingebarn som et selvstændigt individ. Et tvillingebarn må *også* opfattes med udgangspunkt i sit tvillingskab og en forståelse for hvilken dynamik, der kan gøre sig gældende her. Dette indebærer i særdeleshed en stillingtagen til *hvornår* og *hvorvidt* tvillinger bør have en hverdag adskilt fra hinanden?

Med udgangspunkt heri melder sig to unikke problemstillinger for flerlingeforældre:

- 1) Det kan være vanskeligt og i nogle kommuner næsten umuligt (afhængig af den enkelte kommunes spædbørnsnormering i dagplejen), at få to pladser hos samme dagplejer samtidig. Dette betyder, at flerlingefamilier i mange kommuner ikke har et reelt valg mellem institution og dagpleje, hvis man vurderer, at ens tvillinger bør have en fælles hverdag.

På denne baggrund undersøges det, hvilke kommuner, der tilbyder flerlingeforældre, at de kan blive dagplejer for egne børn, således at flerlingeforældre tilbydes et reelt valg mellem institution og mere familiære pasningsforhold.

- 2) Omkring skolestart kan det være svært at vide, om tvillingerne vil have bedst af at gå i samme klasse eller hver sin klasse samt hvilke forhold, som taler for en revurdering af en tidligere beslutning? På denne baggrund har tvillingeforældre brug for ekstra vejledning omkring institutions- og skolestart: Hvornår bør man skille et sæt tvillinger og hvornår bør man ikke?¹²

I denne undersøgelse er der udelukkende fokuseret på kommunernes politik i forhold til skolestart. I en evt. fremtidig undersøgelse bør der også spørges til kommunernes holdning til tvillingers start i dagpleje/vuggestue/børnehave.

Undersøgelsen har således 4 fokusområder:

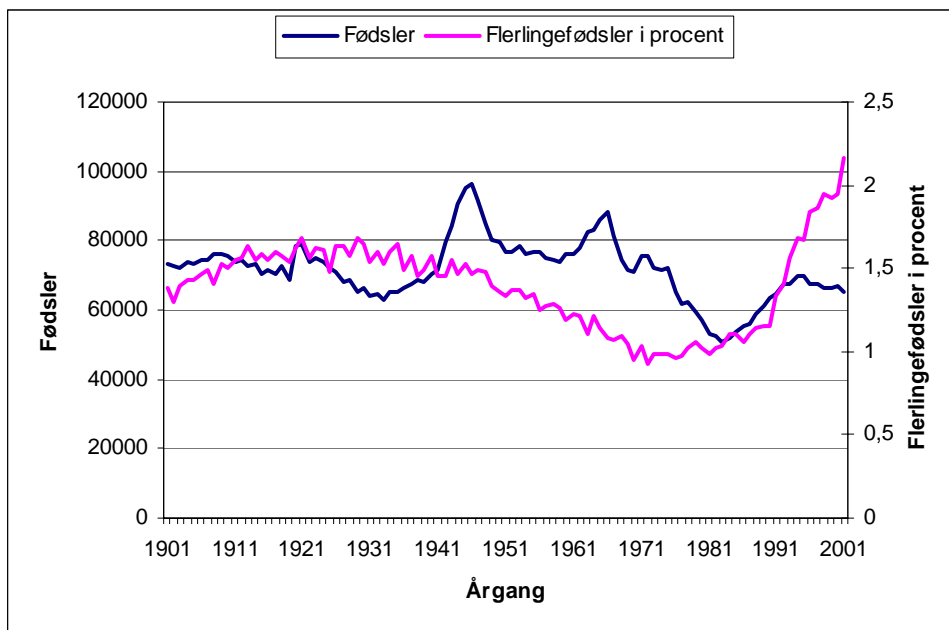
- 1) Aflastning i løbet af barselsperioden
- 2) Tilbud fra sundhedsplejen
- 3) Pasningsforhold ved barselsophør
- 4) Skolestart

Forekomst af flerlingefødsler

Nedenstående graf viser antallet af fødsler i Danmark fra 1974-2001 og antallet af flerlingefødsler i procent. Det skal bemærkes, at fødselstallet er nogenlunde konstant, mens antallet af flerlingefødsler i samme periode er fordoblet.

---

¹² Dette fremhæves i øvrigt i COMBO's deklaration om tvillingers rettigheder og behov (se fodnote 1). Stk. 8B, fremhæver således at: "flerlinger har brug for sundheds-, uddannelses-, rådgivningsvejledninger som retter sig mod deres unikke udvikling, individuationsproces og relation. For eksempel ved at tillade og/eller fremme [...] en årlig stillingtagen til flerlingernes placering hhv. hver sin eller samme klasse og facilitere, at flerlinger placeres i hver sin eller samme klasse afhængig af det unikke tvillingepars særlige behov" (min oversættelse) (<http://www.ists.qimr.edu.au/Rights.html>).

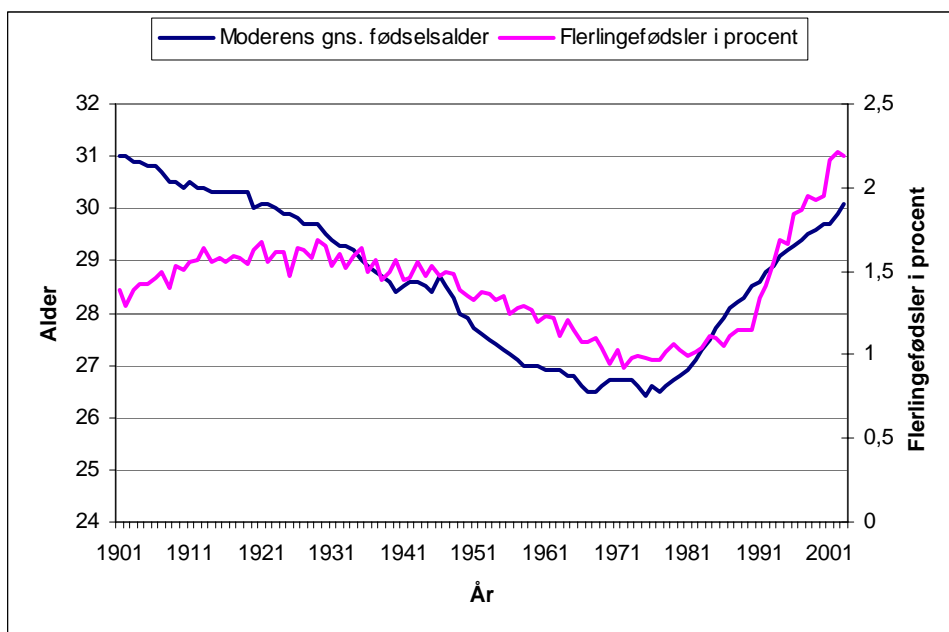

Figur 1. Fødsler i Danmark, kilde: Danmarks Statistik.

I 2001 var 2,2% af alle fødsler flerlingefødsler. Ved nogle fødtes tvillinger (2740 børn blev født som tvillinger), ved andre trillinger (60 børn) og ingen firlinger. Sidst der blev født firlinger i Danmark var i 1998, hvor der blev født tre sæt firlinger.

Den dramatiske stigning i antallet af tvillingefødsler skyldes blandt andet stigende brug af kunstig befrugtning, men også kvindernes højere gennemsnitlige fødealder, se Figur 2 og forbedrede neonatale behandlingsmuligheder.

Cirka 1/3 af alle tvillinger i perioden 1995-2000 skyldtes IVF/ICSI behandling, mens cirka 2/3 af alle tvillinger undfangedes spontant (blandt disse var ca. 15-20% undfanget ved anden assisteret reproduktion, så som inseminations- eller ren hormonbehandling (Anja Pindborg, Rigshospitalet).

Figur 2. Moderens gennemsnitlige fødealder og flerlingefødsler i procent. Kilde: Danmarks Statistik.

Kap. 2: Undersøgelsens metode og gennemførelse

I første halvdel af 2003 blev alle danske kommuner kontaktet per email og opfordret til at besvare et spørgeskema. Langt de fleste kommuner har besvaret elektronisk, kun få kommuner har besvaret vha. almindeligt brev. Emailen er blevet sendt til kommunernes hoved-email adresse, kun på opfordring og i meget begrænset omfang har relevante enkeltpersoner i kommunerne modtaget spørgeskemaet direkte til deres email.

Undersøgelsen er foretaget uden en afprøvning af spørgeskemaet. Ganske enkelt fordi, svarprocenten ikke ønskedes reduceret, dersom kommuner, der havde deltaget i en afprøvning, ikke også ville bruge ressourcer på at deltage i selve undersøgelsen.

I forlængelse af spørgsmål 1, havde det dog været relevant at spørge til hvornår hjælpen stilles til rådighed, f.eks. straks ved hjemkomsten fra hospitalet eller så hurtigt som muligt.

Formuleringen af spørgsmål 3 omkring tvillinger og skolestart (se appendiks) vakte problemer, fordi spørgsmålet ikke måtte virke ledende. Havde spørgsmålet være formuleret således: "Hvad anbefaler I som udgangspunkt tvillingeforældre – hver sin eller samme klasse?", havde man risikeret at få et enten-eller svar frem for den tredje mulighed, nemlig på baggrund af "individuel vurdering". Havde spørgsmålet været formuleret således at "individuel vurdering" blev en tredje mulighed, kunne det tænkes, at besvarelsen ville hælde imod en bekræftelse heraf, ganske enkelt fordi, en individuel vurdering altid bør foreligge. Den eksisterende formulering af spørgsmål 3 er ikke optimal, idet den ikke afdækker, hvorvidt der bag en fleksibel tilgang med individuel vurdering ligger en tendens til at betragte f.eks. adskillelse mere positivt end at lade tvillinger gå i samme klasse.

Som afslutning på hvert fokusområde, ville det have været optimalt med et spørgsmål, som søgte at belyse, hvorvidt en manglende ordning på området skyldes, at der endnu ikke har været flerlingefamilier, som har udtrykt behov herfor, eller at kommunen har valgt ikke at have en ordning.

Flerlingefødselstal fordelt på kommuner er fra 2001 og sammentalt på baggrund af moderens bopælskommune i henhold til oplysningerne i Det medicinske Fødselsregister for flerlingefødsler i 2001, som oplyst af Dansk Tvillingeregister, med forbehold for fejl. Der mangler reelle flerlingefødselstal fra følgende kommuner: Arden, Bredebro, Broby, Brørup, Dragør, Fanø, Fjends, Holeby, Holmegaard, Hvidebæk, Højer, Højreby, Langå, Lunderskov, Lundtoft, Læsø, Marstal, Nykøbing F., Purhus, Rudbjerg, Rudkøbing, Rødby, Samsø, Skibby, Spøttrup, Sydals, Tranekær, Tørring-Uldum, Ølgod.

Fødselstallene er således fra 2001, mens denne undersøgelse er foretaget i 2003. Udviklingen i flerlingefødsler taget i betragtning vil dette dog ikke gøre nogen videre forskel i forhold til en belysning af udbuddet af særlige serviceydelser til flerlingefamilier. På denne baggrund og fordi SD er større end kommunegennemsnittet, ville det give større usikkerhed at fremskive flerlingefødselstallet og så beregne det kommunale fødselstal statistisk på baggrund af de enkelte kommuners befolkningstal. På denne baggrund gøres der i denne undersøgelse ikke nogen videre overvejelser i forhold til, at fødselstallene er to år ældre end undersøgelsestidspunkt.

Det er vigtigt, at være opmærksom på, at der i små kommuner ikke fødes så mange flerlinger, at en særlig ordning er et relevant tilbud. I større kommuner, med mange flerlingefødsler vil det dog være rimeligt, at der tages politisk eller forvaltningsmæssig stilling til flerlingefamiliernes behov, og at der tilbydes nogle ensartede ordninger til flerlingefamilierne som gruppe – dette gælder naturligvis alle fire fokusområder.

Aflastning i barselsperioden

”En kommune kan, når de anses for at være af væsentlig betydning aht. et barn særlige behov for støtte, beslutte at yde praktisk støtte i hjemmet” (Serviceloven pgf. 40, stk. 2). Dette åbner (om end vagt formuleret) mulighed for, at en kommune kan vælge at tilbyde flerlingefamilie en eller anden form for praktisk hjælp.

I undersøgelsen skelnes mellem 3 primære hjælpeforanstaltninger, som kommunerne tilbyder nybagte flerlingefamilier (se nedenfor). Der skelnes ikke mellem tilbuddene til tvillinge- og trillingefamilier.

Aktiveringsordning

Flerlingefamilierne kan tilbydes hjælp via en kvalificeret og interesseret langtidsledig, således, at arbejdet i familien bliver en del af den lediges aktiveringsplan f.eks. rettet mod et job i en institution.

Der kan f.eks. være tale om en fuldtidsstilling eller en deltidsstilling hos en enkelt flerlingefamilie, eller en fuldtidsstilling fordelt mellem en familie og en institution eller en fuldtidsstilling fordelt mellem flere flerlingefamilier.

Denne ordning er meget ustabil, for det første fordi det ikke altid er muligt, at finde interesserede og kvalificerede ledige og for det andet fordi den ledige kan komme i arbejde midt i forløbet. I de kommuner, der har ordningen, er der altså ingen garanti for, at alle flerlingefamilier kan få glæde af den. En del kommuner har uopfordret svaret, at de har haft en sådan ordning, men at de har afskaffet den, fordi det er blevet for vanskeligt at finde kvalificerede ledige. På denne baggrund antages det, at de kommuner, som på spørgsmål 1A (se appendiks) har svaret, at de har en aktiveringsordning, også i et vist omfang er i stand til reelt at tilbyde flerlingefamilier hjælp på denne måde.

Hjemmehjælp

En kommune kan også tilbyde flerlingefamilier hjælp i hjemmet via kommunens hjemmehjælp. I denne undersøgelse er der kun medtaget de kommuner, som tilbyder flerlingefamilier hjemmehjælp uden andre sociale indikationer og har svaret bekræftende på spørgsmål 1A.

Individuel vurdering

Principielt set skal alle kommuner tage stilling til en individuel ansøgning om hjælp fra en familie¹³. En del kommuner har da også på spørgsmål 1B svaret, at hjælp kan ydes på baggrund en individuel vurdering, *såfremt* der er andre sociale indikationer.

I denne del af undersøgelse er dog kun medtaget kommuner, der som udgangspunkt tilbyder en eller anden form for hjælp (altså har besvaret spørgsmål 1A bekræftende). Her er det blot hjælpens art og omfang, som beror på en individuel vurdering.

Den individuelle hjælp er i art og omfang naturligvis behovsbaseret – der kan være tale om hjælp via hjemmehjælpen eller via en aktiveringsordning. Andre tilbud så som støttepædagog m.v. kan naturligvis også komme på tale på basis af en sådan individuel vurdering.

Tilbud fra sundhedsplejen

En særlige flerlingesundhedsplejerske

Det kan f.eks. være én og samme sundhedsplejerske, som besøger samtlige flerlingefamilier i kommunen og derved opnår stor erfaring i at rådgive og vejlede flerlingeforældre. Det kan også være en sundhedsplejerske, der har sat sig ekstra grundigt ind i flerlingeproblematikker (har en spidskompetence på flerlingeområdet) og i kraft af dette virker som konsulent for kommunens øvrige sundhedsplejersker.

Udvidet besøg af sundhedsplejersken

I nogle kommuner får man et antal sundhedsplejerskebesøg per fødsel, i andre kommuner får man et antal sundhedsplejerskebesøg per barn. I de tilfælde hvor sundhedsplejerskebesøgene regnes per barn, er dette indregnet i kategorien ”udvidet besøg”. Udvidet besøg kan dog også dække tilbud om et enkelt besøg i graviditeten eller at hvert enkelt besøg har en længere varighed. En hver form for ekstra besøg/tid

---

¹³ Serviceloven pgf. 38: ”Må det antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, skal kommunen sørge for, at barnets eller den unges forhold undersøges”. *Stk. 2.* ”En undersøgelse skal resultere i en begrundet stillingtagen til, om der er grundlag for at iværksætte foranstaltninger, og i bekræftende fald af hvilken art disse bør være”.

ud over det, som tildeles enligner er altså medtaget her. Da der ikke direkte er spurgt til udvidet besøg, men blot til ”andre særlige tilbud”, er der kun registreret spontane besvarelser her. Det samme gælder graviditetsbesøg.

Særlige flerlingemødregupper

Hertil regnes alt fra reelle mødregupper for flerlingeforældre til en simpel hjælp til at skabe kontakt mellem flerlingefamilier. Fokuset er altså primært på en eller anden form for formidling af kontakt mellem flerlingefamilier.

Dagpleje

Dagpleje er en børnepasningsordning, hvor op til 5 børn passes af uuddannede personer i disses eget hjem. Ordningen er et familiært alternativ til institutioner, hvor pasningen foregår under ledelse af uddannede pædagoger.

En kommune kan beslutte, at dagplejerens egne børn under 3 år kan indgå i det antal børn, dagplejeren modtager betaling for (Jf. Servicelovens pgf. 10, stk. 3). En ansættelse i dagplejen indebærer således aflønning på lige vilkår med andre dagplejere, uanset om man udelukkende passer egne børn eller ej. Tilsvarende betaler man på lige fod med andre forældre for den antal dagplejepladser, som ens børn optager – uanset om de er i dagpleje hos egne forældre eller en fremmed dagplejer.

Blandt de kommuner, som tilbyder flerlingeforældre ansættelse som dagplejer/forældredagplejer, kan der skelnes mellem to tilbud:

Ansættelse er betinget af ledige stillinger

Nogle kommuner betinger ansættelsen som dagplejer for egne børn af, at der er ledige stillinger i dagplejen.

Ansættelsen sker på lige fod med alle andre dagplejere: Det vil sige, at man skal være egnet til jobbet, man forpligtiges til at modtage tilsyn samt evt. deltage i faste legegrupper og lignende. Afhængig af den enkelte kommunes normering på dagplejeområdet og afhængig af børnenes alder (jo yngre des færre børn) kan der være tale om, at man skal passe 1-3 ekstra børn sammen med sine egne. Dernæst skal man tage gæstebørn, når andre dagplejemødre er syge.

Ansættelse er ikke betinget af ledige stillinger

Nogle kommuner tillader, at ansættelsen som dagplejer for egne børn kan ske, uanset om der er ledige stillinger i dagplejen eller ej. En sådan ansættelse kan ske på samme vilkår som ovenfor. Det kan dog også ske som en særordning – dvs. uden disse almindelige krav.

Det antages naturligvis, at de ordninger, der gælder for tvillingefamilier også omfatter trillingefamilier. Det kunne dog tænkes, at nogle kommuner alene tilbyder trillingefamilier ansættelse som dagplejer for egne børn. Derfor spørges der direkte til forholdene for trillingefamilier.

Skoleområdet

I denne del af undersøgelsen undersøges det, i hvor stort omfang kommuner som udgangspunkt anbefaler hhv. adskillelse, samme klasse eller har en mere fleksibel tilgang baseret på individuel vurdering.

Man skal være opmærksom på, at nogle skoler kun har ét spor (dvs. én klasse per klassetrin). Dette kan især være tilfældet i små kommuner.

Kap. 3: Resultater

248 kommuner (91,5%) har svaret. 6 kommuner har ikke ønsket at svare, 2 har svaret mangelfuldt og er derfor blevet udeladt af undersøgelsen.

161 kommuner (64,9%) har et eller flere tilbud til flerlingefamilier inden for denne undersøgelses 4 fokusområder.

Set i forhold til antallet af flerlingefødsler fordeler tilbuddene til flerlingefamilier sig således, at 70,2% af alle nybagte flerlingefamilier får en eller anden form for særbehandling jf. denne undersøgelses fire fokusområder på baggrund af deres flerlingesituation.

	<i>Et eller flere tilbud</i>	<i>Ingen tilbud</i>
Kommuner	64,9%	35,1%
Flerlingefødsler	70,2%	29,8%

Tabel 2. Kommunale tilbud

Aflastning i barselsperioden

34,7% af kommunerne tilbyder en eller anden form for aflastning til nybagte flerlingefamilier.

Korreleret med antal flerlingefødsler indebærer dette, at 28,8% af alle flerlingefødende får en eller anden form for hjælp i hjemmet i den første tid. Hjælpen fordeler sig således:

<i>Type hjælp</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Hjemmehjælp	1	0,4%
Aktiveringsperson	48	19,4%
Hjælp baseret på en individuel vurdering	37	14,9%
Ingenting	162	65,3%
Total	248	100%

Tabel 3. Tilbud i barselsperioden

Kun 4 kommuner har tilbud om aflastning i barselsperioden, der udelukkende gælder for trillingeforældre. Disse er ikke medtaget her.

2 kommuner kræver en evt. delvis egen betaling – bestemt af familiens økonomi for hjemmehjælpen. Der er ikke spurgt til egenbetaling ved hjemmehjælp og derfor er kun spontane besvarelser registreret.

I én kommune stilles der betingelser om, at den ledige kun må beskæftige sig med børnepasning og ikke praktiske gøremål – hvilket jo desværre ikke bidrager til at give flerlingeforældre den stærkt tiltrængte ekstra tid hvert enkelt barn.

At der ikke er en ordning i en kommune, kan også dække over, at der endnu ikke har været henvendelse fra forældre med ønske herom. Dette har nogle kommuner spontant svaret som begrundelse for ikke at have en ordning.

Tilbud fra sundhedsplejen

Overordnet set har 34,7% af kommunerne et eller andet særligt tilbud til flerlingefamilier.

Sammenholdt med antal flerlingefødsler, betyder det at 42,6% af alle flerlingfødende modtager et eller anden særligt tilbud fra sundhedsplejen.

Tilbudene fordeler sig således:

Type hjælp	N	%
En særlige flerlingesundhedsplejerske	9	3,6%
Udvidet besøg af sundhedsplejen	32	12,9%
Særlige flerlingemødregupper	72	29%
Ingenting	135	45,5%
I alt	248	100%

Tabel 4. Tilbud fra sundhedsplejen

7 af de kommuner, som har udvidet besøg af sundhedsplejen, tilbyder graviditetsbesøg til flerlingefamilier, det drejer sig om Holstebro, Køge, Lyngby-Tårnbæk, Nyborg, Ravnsborg, Sallingsund og Solrød.

Blandt de kommuner, som tilbyder særlige flerlingemødregupper, er medtaget de kommuner, som opretter flerlingemødregupper, når der er forældre nok eller opretter flerlingemødregupper udelukkende på familiernes egen opfordring (gælder kun ganske få kommuner). I nogle få kommuner oprettes dog flerlingemødregupper på tværs af kommunegrænser.

Dagpleje

19,8% af kommunerne tilbyder flerlingefamilier mulighed for at blive ansat som dagplejer for egne børn.

Dagplejeansættelse	N	%	N (%) flerlingefødsler
Betinget af ledig stilling og på normale vilkår	27	10,9%	223 (5,4%)
Ubetinget – på særlige eller normale vilkår	22	8,9%	302 (20,1%)

Tabel 5. Tilbud fra Dagplejen

25 kommuner (10,1%) tilbyder udelukkende ansættelse som dagplejer for egne børn til trillingefamilier – disse er ikke medtaget her.

I få kommuner løber dagplejeordningen kun frem til, at der kan tilbydes to pladser hos samme dagplejer, således at forældre, der ønsker at flerlingerne skal have en fælles hverdag, tilbydes et reelt valg mellem institution og dagpleje.

Nogle kommuner har svaret, at det endnu ikke har været aktuelt at overveje at lade flerlingefamilier blive dagplejere for egne børn. Det er altså sandsynligt, at der er flere kommuner end angivet her, som vil være villige til at tilbyde flerlingefamilier ansættelse som dagplejer. Dette er indeholdt i nej svar, og giver derfor et skævt billede af hvor mange kommuner, der er villige til at tilbyde flerlingefamilier denne særordning.

En enkelt kommune har svaret, at man i dagplejen maksimalt må passe ét af sine egne børn. Dette indebærer, at flerlingefamilier ikke kan tilbydes ansættelse, selvom kommunen tilbyder familier med enlunger mulighed for ansættelse som dagpleje for egne børn (betinget af ledige stillinger i dagplejen).

Skoleområdet

7 kommuner (2,8%) har en fast politik i forhold til tvillinger og skolestart.

- 6 kommuner anbefaler, at tvillinger som udgangspunkt adskilles ved skolestart. En enkelt kommune har spontant svaret, at man også som udgangspunkt anbefaler forskellige stuer i børnehaven.
- 1 kommune anbefaler, at tvillinger som udgangspunkt sættes i samme klasse.
- 1 kommune oplyser, at de har en flerlingepolitik, således at man på kommunens ene skole som udgangspunkt anbefaler adskillelse, mens man på kommunens anden skole som udgangspunkt anbefaler, at tvillinger kommer i samme klasse.

Endelig lader det til, at skolerne i den enkelte kommune kan have varierende politik i forhold tvillingers skolestart, således at man overordnet set har en fleksibel tilgang i kommunen, men på én skole i kommunen hælder mest til adskillelse f.eks. begrundet med antagelser om, at enæggede tvillinger kan have ekstra behov for adskillelse, eller at tvillinger ofte udvikler komplementære personligheder, hvis de ikke adskilles, eller at meget afhængige tvillinger bliver mere selvstændige af adskillelse m.v.¹⁴. Mens man på andre skoler i samme kommune svarer, at tvillinger som udgangspunkt ikke anbefales hverken samme eller hver sin klasse, men at man helt lytter til forældrenes ønsker. Begge dele dækker over en fleksibel tilgang.

Det har i denne undersøgelse været for omfattende at undersøge hvilke holdninger, der ligger bag en fleksibel tilgang - med andre ord: Dækker en fleksibel tilgang over en vidensbaseret stillingtagen, en stillingtagen baseret på myter og sparsomme erfaringer eller en decideret manglende stillingtagen?

---

¹⁴ Mange af de spontant angivne begrundelser er desværre baseret på fejlagtige myter om tvillinger.

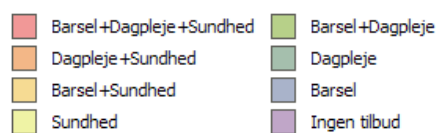
Danmarkskort over kommunale tilbud til flerlingefamilier

Samlet set tegner der sig følgende billede (skoleområdet er udeladt):

■ Barsel+Dagpleje+Sundhed	■ Barsel+Dagpleje
■ Dagpleje+Sundhed	■ Dagpleje
■ Barsel+Sundhed	■ Barsel
■ Sundhed	■ Ingen tilbud

Figur 3. Oversigt over flerlingetilbud fordelt efter kommune – Danmark

Figur 4. Oversigt over flerlingetilbud fordelt efter kommune – Storkøbenhavn

Tilbud i relation til antal flerlingefødsler

Der er stor forskel på hvor mange flerlinger, der fødes i de enkelte kommuner i Danmark. Gennemsnitligt er der 5 flerlingefødsler i en dansk kommune årligt (SD=12).

For at få et indtryk af om der er et sammenfald mellem udbuddet af tilbud til flerlingefamilier og antallet af flerlingefødsler i de enkelte kommuner, vil de kommuner, som har flest tilbud til flerlingefamilier, blive sammenholdt med antal flerlingefødsler i 2001 per kommune som oplyst af Dansk Tvillingeregister. Dernæst sammenholdes de kommuner, som havde flest flerlingefødsler i 2001 med det antal tilbud, disse kommuner har til flerlingefamilier. Kommuner med ingen tilbud vil også blive sammenholdt med antal flerlingefødsler.

Danmarks bedste flerlingekommuner

På baggrund af at flerlinger må deles om voksenkontakten i én barsel, ville aflastning i den første tid ganske enkelt være den indsats, som kunne gøre den største forskel i forhold til at ligestille flerlingers start på livet med enlingers start på livet. Det ville lette flerlingefamiliernes arbejdsbyrde og give dem bedre tid og overskud til at opleve at fungere både som kompetente forældre og som familie inden barselens ophør. Tvillingernes reducerede voksenkontakt, grundet at de må deles om voksenkontakt i en ikke forlænget barselsperiode, ville kunne mindskes og presset på parforhold og søskende lettes, således at de ulemper og stressmomenter, som tvillinger og deres familier oplever som start på livet/tvillingeforældreskabet, mindskes.

På denne baggrund er der i denne liste over kommuner med flest tilbud til flerlingefamilier kun medtaget kommuner, som har tilbud om aflastning til nybagte flerlingefamilier (kommuner som har svaret bekræftende på spørgsmål 1A). Disse er dernæst rangeret efter antal tilbud inden for sundhedsplejen og dagplejen.

Hvis tilbudet om at blive dagplejer for egne børn er betinget af, at der er ledige stillinger i dagplejen, vil det betyde, at en flerlingefamilie skal være heldig for at kunne gøre brug af et sådant tilbud. Selvom det alt andet lige vil komme nogle flerlingefamilier til gode, indebærer det en uensartet behandling af flerlingefamilierne. Det ville derfor være rimeligt kun at medtage kommuner med et ubetinget tilbud om ansættelse som dagplejer for egne børn – dvs. uafhængigt af om der er ledige stillinger i dagplejen eller ej. Top 10 listen over flerlingevenlige kommuner blev dog ikke forandret heraf og der skelnes derfor ikke her.

Skolepolitik er ikke inddraget i denne ”rangliste af flerlingevenlige kommuner”. Det skyldes, at det ikke i denne undersøgelse er muligt at afgøre, hvorvidt en fleksibel tilgang dækker over en egentlig vidensbaseret stillingtagen, en stillingtagen baseret på sparsomme erfaringer og myter om tvillinger eller en decideret manglende stillingtagen.

<i>Kommune</i>	<i>Dagplejer</i>	<i>Sundhedsplejen</i>	<i>Tilbud ialt</i>	<i>Flerlignerfødsler 2001</i>
Nyborg	1	3	4	3
Køge	0	3	3	9
Svendborg	1	1	2	11
Aalborg	0	2	2	42
Århus	1	1	2	75
Egebjerg	0	2	2	4
Nakskov	1	1	2	4
Bramming	1	1	2	5
Sallingsund	0	2	2	1
Stenløse	1	1	2	2

Tablet 6: Kommuner med flest tilbud sammenholdt med flerlingefødselstal.

I forlængelse af denne top-10 har: 10 kommuner enten betinget eller ubetinget tilbud om ansættelse som dagplejer for egne børn (udover tilbud om aflastning i barselsperioden). 21 kommuner har et enkelt tilbud indenfor sundhedsplejen, enten udvidet besøg, særlig flerlingesundhedsplejerske eller særlige flerlingemødregupper (udover tilbud om aflastning i barselsperioden), og 45 kommuner har ikke andre tilbud ud over aflastning i barselsperioden.

På denne liste over kommuner med flest tilbud til flerlingefamilier er der desværre kun 3 kommuner (Århus, Ålborg og Svendborg) med flere end 10 flerlingefødsler årligt.

Danmarks største flerlingekommuner

Der er 25 kommuner i Danmark, med mere end 10 flerlingefødsler årligt. Her er medtaget top-10 (samtlige findes i appendiks).

Kommune	Flerlingefødsler 2003	Tilbud i barselsperioden	Ansættelse som dagplejer	Tilbud fra Sundhedsplejen	Antal tilbud i alt
København	165	0	1	0	1
Århus	75	1	1	1	3
Odense	56	0	0	0	0
Aalborg	42	1	0	2	3
Frederiksberg	34	0	1	2	3
Gentofte	29	0	1	0	1
Esbjerg	21	1	0	1	2
Herning	20	0	0	0	0
Silkeborg	19	0	0	1	1
Ringsted	18	0	0	0	0

Tabel 7: Kommuner med flest flerlingefødsler sammenholdt med antal tilbud til flerlingefamilier

Som det fremgår ovenfor er der 3 kommuner med ≥ 10 flerlingefødsler årligt, som ingen tilbud har til flerlingefamilier. Disse tre kommuner (Odense, Herning og Ringsted) har til sammen 94 flerlingefødsler årligt.

Kommuner uden tilbud til flerlingefamilier / antal flerlingefødsler

I alt har 75 kommuner ingen tilbud til flerlingefamilier. I relation til antal flerlingefødsler, ser "den sorte liste" (kommuner med ≥ 10 flerlingefødsler, som ingen tilbud har) således ud.

<i>Kommune</i>	<i>Flerlingefødsler i 2001</i>
Odense	56
Herning	20
Ringsted	18
Vejle	18
Horsens	17
Viborg	15
Kolding	11
Høje-Taastrup	10
Thisted	10
Karlebo	8

Tabel 8. Kommuner uden tilbud, med ≥ 10 flerlingefødsler

Disse 11 kommuner repræsenterer 12,9% af alle flerlingefødsler I DK. Odense alene står for 3,9%. De resterende 65 kommuner, som ingen tilbud har, har statistisk set ≤ 5 flerlingefødsler årligt.

Sammenhængen mellem antal flerlingefødsler og antal tilbud til flerlingefamilier virker således temmelig tilfældig. Dette bekræftes af en korrelationsanalyse mellem antal flerlingefødsler og antal tilbud, som viser, at der med stor statistisk signifikans ingen sammenhæng er ($\tau = 0,182$, $p < 0,01$).

			Flerlinger	Tilbud
Kendall's tau_b	Flerlinger	Correlation Coefficient	1,000	,182(**)
		Sig. (1-tailed)	.	,000
		N	219	219
	Tilbud	Correlation Coefficient	,182(**)	1,000
		Sig. (1-tailed)	,000	.
		N	219	219

** Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

Tabel 9. Korrelationsanalyse: Flerlingfødsler/Antal tilbud til flerlingefamilier

Eftersom fordelinger af antal flerlinger og antal tilbud er temmelig skævt, er der anvendt Kendall's Tau, som er en ikke-parametrisk korrelation.

Kap. 4: Diskussion

Overordnet set er billede præget af stor tilfældighed: Godt 2/3 af alle tvillingefamilier får en eller anden form for hjælp, støtte og rådgivning. 1/3 får ingenting. Udbuddet af tilbud til flerlingefamilier følger ikke antallet af flerlingefødsler. Så selvom Danmark har generøse regler omkring barsel for begge forældre, en solid sundhedspleje og gode pasningsmuligheder mv., er de generelle tilbud til flerlingefamilier varierende og utilstrækkelige.

Tilbud i barselsperioden

De fleste flerlingeforældre har i de første uger efter fødslen hverken tid eller overskud til at kontakte kommunen og finde ud af hvor og hvordan man kan søge om hjælp, hvis der ingen ordning er. Alligevel er dette tilfældet for 71,2% af alle flerlingefamilie i Danmark, alene fordi de bor i en ”forkert” kommune.

På trods af en dramatisk stigning i antallet af flerlingefødsler i Danmark samt omfattende udenlandsk forskning i flerlingefamiliers dilemmaer og flerlingers særlige udviklingsramme og risici (se Flerlingefamiliers vilkår) er det stadig langt over halvdelen af alle danske kommuner, som ikke mener, at flerlingefamiliers situation falder indenfor servicelovens formålsbestemmelser. Jf. pgf. 1, stk. 1 er lovens formål: ”at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer, at tilbyde en række almene serviceydelser, der kan have et forebyggende sigte og at tilgodese behov, der følger af [...] særlige sociale problemer”. En del kommuner har på spørgsmål 1B svaret, at hjælp kan ydes på baggrund af en individuel vurdering, såfremt der er andre sociale indikationer. Dette tyder på, at der enten mangler en specificering af serviceloven i forhold til flerlingfamilier og/eller at kommunale sagsbehandlere mangler tilstrækkelig faktisk viden om, hvad det vil sige at få mere end ét barn ad gangen for både forældre, børn og familiens som helhed.

Nogle kommuner har uopfordret svaret, at det aldrig har været aktuelt at tage stilling til aflastning af nybagte flerlingefamilier, fordi de, trods flerlingefødsler i kommunen, ingen henvendelser har haft. Flerlingeforeningerne rapporterer, at mange flerlingefamilier opgiver at søge om hjælp, fordi de ved første henvendelse, får oplyst, at der ingen ordning er i kommunen. Det er altså temmelig relevant, at flerlingeforeningerne opfordrer flerlingefamilier til at søge deres kommune om hjælp,

om ikke andet så for at gøre kommunerne opmærksom på flerlingefamiliers behov. Dette lægger dog et unødigt ekstra pres på trængte nybagte flerlingefamilier, som samtidig med arbejdsbyrden ved to spædbørn måske ikke også orker at stå overfor en længere forhandling med deres kommune. Hvis flerlingeforeningerne ikke både oplyser og støtter nybagte flerlingeforældre i forhold til dette, risikeres det, at de kommuner, som ikke har en ordning, forbliver blinde overfor et behov herfor. Hvis flerlingefamiliers forhold skal forandres er det også afgørende, at behovsomfanget ikke forbliver usynligt ude i de enkelte kommunale forvaltninger.

34,7% af de danske kommuner har en decideret ordning om praktisk hjælp til nybagte flerlingefamilier. Dette *kan* indebære, at hjælpen er tilgængelig, når den behøves allermost nemlig ved hjemkomst fra hospitalet (Åkerman et al. 1997). Ved en aktiveringsordning kan der dog være ventetid på en kvalificeret hjælp og ved hjælp baseret på individuel vurdering, kan der være tale om en vurdering, som først finder sted efter hjemkomsten fra hospitalet¹⁵.

En ordning med tilbud om aflastning til nybagte flerlingefamilier er en garanti mod skævvridning, hvor kun de ressourcestærke flerlingefamilier, der har overskud til at søge om hjælp, får det (Robbin et al. 1989). Det kan modvirke, at flerlingeforældre oplever sig klientgjorte og inkompetente i forhold til at skulle bede om hjælp til at magte deres flerlingeforældreopgave (Malmstrom & Poland 1999). Åkerman, Hovmöller og Thomassens (1997) svenske undersøgelse af trillingeforældre viser, at selv trillingeforældre ofte oplever at skulle tigge og bede for at få hjælp – hvilket flerlingeforeningerne i Danmark genkender. Endelig indebærer en ordning at flerlingefamiliernes mulighed for at få aflastning ikke er afhængig af den enkelte sagsbehandlers personlige vurdering. Dette kan være problematisk, hvis sagsbehandleren ingen eller ringe erfaring har med flerlingefamiliers væsenforskellige start på forældreskabet (sammenlignet med andre flerbørnsfamilier) og/eller måske har ringe eller mytebaseret viden om emnet.

Tilbud fra sundhedsplejen

Som nævnt i indledningen undervurderer mange tvillingeforældre arbejdsbyrden med to spædbørn og det er derfor nedslående at se, at kun 3,6% af kommunerne har en særlige flerlingesundhedsplejerske, som kan rådgive enten kommende flerlingeforældre og/eller kollegaer omkring flerlingefamiliers særlige dilemmaer og behov. I forlængelse af dette tilbyder kun 12,9% af alle kommuner udvidet besøgstid eller flere besøg af sundhedsplejen, til trods for, at der i udvidet besøg er inkluderet besøg per barn. Udvidet besøg kan medvirke til at justere kommende flerlingeforældrenes forventninger (f.eks. i forbindelse med graviditetsbesøg) og give nybagte flerlingeforældre ekstra støtte i deres tilpasning til forældrerollen og ikke mindst i udvikling af deres forældrekompetence i forhold til en så overvældende opgave, som en flerlingefødsel er.

Kontakten til andre flerlingefamilier er lige så vigtig, som rådgivning fra fagfolk, blandt andet fordi flerlingeforældre ofte føler, at erfaringsudveksling med enlingefamilier ikke er brugbar og fordi flerlingefamilier mangler rollemønstre i forhold til flerlingeforældreopgaven. 29% af kommunerne imødekommer dette behov,

---

¹⁵ Hvorvidt hjælpen tilbydes straks fra hjemkomsten fra hospitalet eller først så hurtigt som muligt, er ikke afdækket i denne undersøgelse.

ved at tilbyde særlige flerlingemødregrupper eller anden kontaktfremmedling mellem flerlingeforældre.

Dagplejen

Der er flere forhold, der taler for, at flerlinger hyppigere end enlinger kan have glæde af mere familiære pasningsforhold som dagpleje: Flerlinger er ofte for tidligt fødte og kan derfor være senere udviklet og have større behov for tryghed. Flerlinger får en reduceret voksenkontakt, og kan derfor have ekstra brug for pasningsforhold, hvor der er en høj grad af voksenkontakt. Endelig kan det aht. små tvillingernes indbyrdes tilknytning være u hensigtsmæssigt at adskille dem fra både deres mor/far og medtvillingen, når de første gang skal passes uden for hjemmet (Ainslie 1997; Malmstrom & Poland 1999 mf.).

Et tilbud om at blive dagplejer for egne børn, kan bidrage til at kompensere for den reducerede voksenkontakt flerlinger får, når de skal deles om én barsel. En femtedel af kommunerne i Danmark tilbyder dette. Desværre er det kun knap halvdelen af disse (8,9%) der ikke baserer dette på ledige stillinger i dagplejen og således aktivt ligestiller flerlingefamiliers valgmuligheder i forhold til børnepasning med forældre til enlinger¹⁶.

Skole

På skoleområdet er det positivt at se, at næsten samtlige kommuner har en fleksibel tilgang til tvillinger og skolestart, dvs. ikke som udgangspunkt anbefaler enten hver sin eller samme klasse, men tager udgangspunkt i det enkelte tvillingepar.

Denne fleksible tilgang kan være baseret på en egentlig vidensbaseret stillingtagen eller sparsomme erfaringer og myter, således at skolepersonale med udgangspunkt i sidstnævnte måske (trods en fleksibel tilgang) alligevel har en tendens til at hælde mest til f.eks. adskillelse og således i nogle tilfælde kommer til at overindividualisere tvillinger (Malmstrom & Poland 1999). Dette er ikke undersøgt her.

Konsekvenserne af overindividualisering (dvs. overfokusering på de to enkeltindivider på bekostning af hensynet til deres særlige relation) er endnu ikke undersøgt. Karen Thorpe, som forsker på Queensland University i Australien, er i skrivende stund i gang med en undersøgelse, der har til hensigt at belyse dette. Noget tyder på, at overindividualisering er en aktuel tendens både blandt forældre og fagfolk, således at man som udgangspunkt ønsker adskillelse ud fra hensynet til tvillingernes individuelle selvstændighedsudvikling, frem for at begrunde adskillelse i mistriivsel i eller personlig hæmning af tvillingskabet (Malmstrom & Poland 1999). Denne tendens til at overindividualisere kan både skyldes en modreaktion på tidligere tiders tendens til at behandle tvillinger, som én person/et uadskilleligt par og være udsprunget af den moderne tids fokus på individualisten (smst.).

Ikke en eneste af de kommuner, som har en fleksibel tilgang, har udtrykt, at den er baseret på en decideret politik, såsom vejledende retningslinier til skolepersonalet i forhold til samarbejdet med flerlingeforældre. Man kan derfor trods det umiddelbart

---

¹⁶ I alt fald i den udstrækning flerlingefamiliernes situation er sådan, at de kan gøre brug af tilbudet. Fra medlemmerne i de danske flerlingeforeninger, er der en del henvendelser vedrørende mulighederne på dette område.

positive resultat frygte, at skolepersonalet i Danmark kan have ringe kendskab til flerlingeforældres dilemmaer i forhold til skolestart.

Kap. 5: Afsluttende overvejelser

Baggrunden for det manglende ensartning af tilbud til flerlingefamilier ligger uden for denne undersøgelses afgrænsning, men det er sandsynligt at det skyldes, at andelen af flerlingefødsler først nu er ved at blive så stor, at de tendenser, som de udenlandske undersøgelser peger på i form af tilknytningsproblemer, sprog-, koncentrations- og skolevanskeligheder m.m., først vil begynde at vise sig systematisk efterhånden, som de nuværende tvillingegenerationer bliver ældre. Ganske enkelt fordi den befolkningsgruppe, hvori de forekommer, er blevet tilstrækkelig stor til, at forekomsten af problemer, som kræver en ekstra indsats (i forhold til f.eks. støttepædagog, specialundervisning el. lign.), ikke længere kan tilskrive enkeltstående tilfælde.

Eftersom det ikke er muligt for kommunerne at evaluere de økonomiske og sociale konsekvenser af en tidlig indsats i forhold til flerlingefamilier, fordi disse får så uensartet behandling, er det umuligt at vide, om en tidligt indsats på sigt ville kunne vise sig at være en økonomisk besparelse. Den udenlandske forskning taget i betragtning er dette ikke usandsynligt.

Udover de forskningsbaserede indikationer for behovet for en særlig indsats, er det væsentligste argument, at alle flerlinger i Danmark bør have de samme muligheder for at få en start på livet, der ligner enlingers (præcis som Etisk Råd anbefalede¹⁷ i en redegørelse fra 2000). Det vil bl.a. pga. de danske arbejdsmarkedsforhold være urealistisk, at tilbyde flerlingefamilier én barsel per barn. Men en kortere forlængelse som i vores nabolande sammen med et økonomisk tilskud øremærket til f.eks. egenbetaling af praktisk hjælp via den kommunale hjemmehjælp ville være en økonomisk nulløsning¹⁸, som kunne sidestille flerlinger med enlinger i forhold til de betydningsfulde allertidligste opvækstvilkår.

Efterskrift

På baggrund af at denne undersøgelse har påvist stor variation mht. hvorvidt kommunerne mener, at serviceloven kan anvendes i forhold til flerlingefamilier, kunne det være interessant at undersøge de faglige uddannelsers fokus på flerlingers særlige udviklingsramme. Dette for at få et indblik i, i hvor høj grad fagpersonale (f.eks. socialrådgivere, sundhedsplejersker, pædagoger, skolelærere og psykologer) har en forsknings- og teoribaseret viden om flerlinger – således at de ikke risikerer, at være bærere af myter om flerlinger og/eller træffe vurderinger, som rækker langt ind i flerlingefamiliernes hverdag og trivsel uden at have den fornødne viden.

---

¹⁷ ”Det Etiske Råds opfattelse er, at der i tilknytning til en flerfoldsgraviditet, som er opstået enten naturligt eller i forbindelse med IVF-behandling, foreligger en forpligtelse for det offentlige til at yde rådgivning og støtte – herunder eventuelt økonomisk støtte - der betyder, at kvindens/parrets livssituation som konsekvens af flerfoldsfødslen nok bliver anderledes, men ikke nødvendigvis vanskeligere, end hvis kvinden/parret for eksempel havde fået ét barn i stedet for to børn” (Fosterreduktion, 2000, p. 40), min understregning.

¹⁸ Omkostningerne til forlænget barsel og økonomisk tilskud kan beregnes så det svarer til den nuværende besparelse ved kun at tilbyde flerlingeforældre én barsel – uanset hvor mange børn, der fødes samtidig.

For at give et mere helstøbt billede af flerlingefamiliers forhold i Danmark kunne det være interessant at undersøge amternes tilbud om særlig fødselsforberedelse for flerlingegravide, fødestedernes tilbud til flerlingefødende samt børneinstitutionernes holdning til tvillingers placering på hver sin eller samme stue. Det kunne ligeledes være interessant at sammenholde resultaterne af denne undersøgelse med kommunalbestyrelsernes politiske flertal, for at se om der er nogle tendenser i forhold til udbuddet af tilbud til flerlingefamilier.

I forlængelse af denne undersøgelses tredje fokus på dagpleje kunne det være interessant at undersøge, hvorvidt flerlingeforældre har et reelt valg mht. at få deres flerlinger i samme dagpleje/institution på samme tidspunkt. Samtidig kunne det være interessant, at sammenholde denne undersøgelses resultat på dagplejeområdet med en oversigt over hvilke kommuner, der tilbyder børnefamilier tilskud til privat pasningsordning (jf. servicelovens pgf. 26), for at se om kommuner, som har disse tilbud, måske er mindre tilbøjelige til at tilbyde en dagplejeordning til flerlingeforældre.

Litteraturliste

- Ainslie, R. C. (1997): The Psychology of Twinship, Jason Aronson Inc., New Jersey
- Bardzik, J., Granfield, C., Macknight, E & Collopy, K.S. (2003): Stressors experienced by parents raising multiple birth children, Paper presented at the 11th International Congress on Twin Studies.
- Bernth, I. (1989): Freud og utviklingspsykologien. Psyke og Logos.
- Bernstein, B.A. (1980): Siblings of twins, In *Psychoanalytic Study of the Child* 35: 135-154. New Haven, CT: Yale University Press
- Bornstein, M.H. & Ruddy, M.G. (1984): Infant Attention and Maternal Stimulation: Prediction of Cognitive and Linguistic Development in Singletons and Twins, In: *Attention and Performance x Control of Language Processes*, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, London.
- Bowlby, J. (1988): The Role of Attachment in Personality Development. I: A secure base. London.
- Chang, C. (1990): Raising Twin Babies and Problems in the Family, In: *Acta Genet Med Gemellol* 39; 501-505
- Clark P.M., Dickman, Z. (1984): Features of interaction in infant twins. *Acta Genet Med Gemellol* 33: 165-171
- Cole, M. & Cole, S. (1996). The Development of Children. New York: Freeman.
- Conway, D., Lytton, H. & Pysh, F. (1980): Twin-singleton language differences, In: *Canadian Journal of Behavioural Science*, Vol 12, 264-271.
- Costello, A.J. (1978): Deprivation and family structure with particular reference to twins, In Anthony, E.J. & Coupernick, C. (eds.): *The Child in His Family*, Vol. 4., New York: Wiley, pp. 59-71
- Denton, J. & Davies, M. (2003): Maternity Services for parents of twins and triplets: A survey of their experiences. Paper presented at the 11th International Congress on Twin Studies
- Goshen-Gottsten, E.R. (1980): The mothering of twins, triplets, and quadruplets. *Psychiatry* 43: 189-204
- Groothuis, J. R., Altmeier, W.A., Robarge, J.P., O'Connor, S., Sandler, H., Vietze, P. & Lustig, J.V. (1982) Increased child abuse in families with twins. *Pediatrics*, 70(5), 769-773
- Havnesköld, L. & Mothander, P. R. (1997). Psykodynamisk teori i nyt perspektiv – Utviklingspsykologi. Hans Reitzel Forlag, København.
- Hay D.A., O'Brien, P.J. (1984a): The role of parental attitudes in the development of temperament in twins at home, school, and in test situations. *Acta Genet Med Gemellol* 33: 191-204.
- Hay, D.A. & O'Brien, P.J., Johnston, C.J., Prior, M.: (1984b): The High Incidence of Reading Disability in twin Boys and Its Implications for Genetic Analyses, *Acta Genet Med Gemellol* 33: 223-236.
- Hay, D.A., Collett, S.M., Johnston, C.J., O'Brien & Prior, M. (1986): Do Twins and Singletons Have Similar Language and Reading Problems?, In: *Research Issues in Child Development*, p. 125-134, Allen & Unwin, Sydney.
- Hay, D.A., Prior, M., Collett, S. & Williams, M. (1987): Speech and Language Development in Preschool Twins, In. *Acta Genet Med Gemellol* 36: 213-223
- Hay, D.A., MacIndoe, R. and O'Brien, P.J. (1988) The older sibling of twins, *Australian journal of Early Childhood* 13, 25-28

- Hay, D.A., Gleeson, C., Davies, C., Lorden, B., Mitchell, D. and Paton, L. (1990): What information should the multiple birth family receive before during and after birth?, *Acta Geneticae Medicae et Gemellologiae* 33, 259-269
- Hay, D.A.. (2003): How can we best assess the impact of a multiple pregnancy upon the family?, Paper presented at the 11th International Congress on Twin Studies.
- Hultman, C. M., Torrång, A., Cnattingius, S., Larsson J.O., & Lichtenstein, P. (2003): Birth Weight and Attention-Deficit-Hyperactivity Disorder in Childhood and Early Adolescence: A Prospective Swedish Twin Study, Paper presented at the 11th International Congress on Twin Studies.
- Jacquemyn, Y. et al. (2003): A Matched Cohort Comparison of the Outcome of Twin Versus Singleton Pregnancies in Flanders, Belgium, In: *Twin Research*, Vol. 6, no. 1., The International Society of Twin Studies, Australien.
- Johnston, C.J., Prior, M., Hay, D.A. (1984): Prediction of reading disability in twin boys, In: *Dev Med Child Neurol* 26: 588-595.
- Kläning, U., Mortensen, P.B., Kyvik, K.O.(1996). Increased Occurrence of Schizophrenia and other Psychiatric Illnesses among Twins; In: *British Journal of Psychiatry*, 168: 688-692
- Leonard, L.G. (2003): Breastfeeding Rights of Multiple Birth Families and Guidelines for Health Professionals, In: *Twin Research*, Vol. 6, no. 1
- Lytton, H.(1980): Parent-Child Interaction: The Socialization Process Observed in Twin and Singleton Families, New York, Plenum.
- Malmstrom, A.C. (1988): The Effect of Twins on Family Relationships, *Acta Gen Med et Gemellol* 37, 161-171
- Malmstrom, P.M. & Poland, J. (1999): The art of parenting Twins, Ballentine Books, New York
- Minde et al. (1982): The effect of neonatal complications in same sexed premature twins as their mother's preference. In: *Am Acad Chil Psychiatry*, 21: 446-452
- Mohay, H., Burns, Y., Luke, D. (1986): The Effects of Prenatal and Postnatal Twin Environments on Development, In: *Research Issues in Child Development*.
- Nelson, H. & Martin, C. (1985): Increased Child Abuse in Twins, In: *Child Abuse and Neglect*, 9(4): 501-505
- Pinborg, A., Loft, A., Schmidt, L & Andersen, A.N. (2003): Morbidity in a Danish National cohort of 472 IVF/ICSI twins, 1132 non-IVF/ICSI twins and 634 IVF/ICSI singletons: health-related and social implications for the children and their families, *Human Reproduction*, Vol. 18, No. 6, pp. 1
- Piontelli, A. (2002): Twins from fetus to child, Routledge, London.
- Poulsen, A. (1994). Børns udvikling. Gyldendal
- Record, R.G., McKeown, T. and Edwards, J.H. (1970): An investigation of the difference in measured intelligence between twins and single births, *Annals of Human Genetics*, 34: 11-20
- Robin, M. et al. (1988): Mother-Twin Interaction During Early Childhood, In: *Acta Genet Med Gemellol* 37: 151-159
- Robin, M., Josse, D., Tourette, C.(1991): Form of Family reorganization following the birth of twins, In: *Acta Genet Gemellol* 40: 53-61
- Robin, M., Kheroua, H. & Casati,I. (1992): Effects of Early Mother-Twin Relationships from Birth to Age 3, on Twin Bonding, In: *Acta Genet Med Gemellol* 41: 143-148

- Rooney, R., Hay, D. & Levy, F. (2003): Small for Gestational Age as a predictor of Behavioral and Learning Problems in Twins, In: *Twin Research*, Vol. 6, no. 1
- Sandbank, A.C. (1988) The effect of twins on family relationships, In: *Acta Genet Med Gemellol* 37, 161-171
- Sandbank, A.C. (1999): Personality, identity and family relationships, In: *Twin and Triplet Psychology*, Routledge, London
- Savic, S. (1980) How Twins Learn to Talk: A Study of the Speech Development of Twins from 1 to 3, Academic Press, London
- Segal, N.L. (2000): Entwined Lives, Twins and What They Tell Us about Human Behavior, Penguin Books, UK
- Sommer, D. (2001): At blive en person – forældreskab og børns tidlige følelser, Hans Reitzel, København
- Spillman, J.R. (1987). Emotional Aspects of experiencing a multiple birth, *Midwife, Health Visitor and Community Nurse*, 23, 54-58
- Stern, D. (1991). Barnets interpersonelle univers. Reitzel.
- Stewart, E.A. (2000): Exploring Twins, Toward a Social Analysis of Twinship, Palgrave, England
- Thorpe, K., Golding, J., MacGillivray, I. & Greenwood, R. (1991): Comparison of Prevalence of Depression in mothers of twins and mothers of singletons, *British Medical Journal*, 302(6781): 875-878
- Winnicott, D.W. (1991): The Child, the Family and the Outside World, Penguin, London
- Zazzo, R. (1976): The Twin Condition and the Couple Effects on Personality Development, *Acta Genet Med Gemellol* 25: 343-352
- Åkerman, B.A., Hvomøller, M & Thomassen, P.A. (1997): The Challenges of Expecting, Delivering and Rearing Triplets, In: *Acta Genet Med Gemellol* 46; 81-86

Appendiks

1: Undersøgelsens spørgsmål

- 1) Tilbyder Jeres kommune nogen form for hjælp til nybagte flerlingefamilier?
  - a. Hvis Ja:
    - i. Hvilken form for hjælp?
    - ii. Og i hvor stort omfang (antal timer per uge / i hvor lang en periode)
  - b. Hvis Nej:
    - i. Hvor skal en flerlingefamilie henvende sig, hvis de alligevel har brug for hjælp?
- 2) Tilbyder Jeres kommune, at flerlingeforældre kan ansætte sig selv som dagplejer for deres flerlinger?
  - c. Hvis Ja:
    - i. Gælder det både tvillinger, trillinger og firlinger.
    - ii. Skal de have andre børn end deres egne?
    - iii. Skal de tage gæstebørn?
    - iv. Har de adgang til dagplejens legestuer?
- 3) Har I en særlig flerlingepolitik på skoleområdet (i forhold til fordele og ulemper ved at have flerlinger i samme eller hver sin klasse)?
- 4) Andre særlige tilbud til flerlingefamilier?, f.eks. en særlig flerlingesundhedsplejerske?, flerlingemødregupper?, flerlingelegestuer hvor forældre og børn kan mødes?

2: Oversigt over samtlige tilbud til flerlingefamilier

Tilbud	N		%	
	Ja	Nej	Ja	Nej
Hjemmehjælp	1	247	0,40	99,60
Aktiveringsperson	45	203	18,15	81,85
Vurdering	28	220	11,29	88,71
UbetingetDagpleje	20	228	8,06	91,94
BetingetDagpleje	24	224	9,68	90,32
Sundhedsplejerske	9	239	3,63	96,37
UdvidetBesøg	32	216	12,90	87,10
Graviditetsbesøg	7	241	2,82	97,18
Mødregruppe	70	178	28,23	71,77
Legestue	12	236	4,84	95,16
Skolepolitik	7	241	2,82	97,18

3: Barsel i de nordiske lande

	<i>Enlinger</i>	<i>Tvillinger</i>	<i>Trillinger</i>
Danmark	12 måneder	Ingenting	Ingenting

	(6 måneder med fuld løn, 6 mdr med 641 DKR/DAG)		
Norge	12 måneder med 80% løn / 42 uger med 100% løn	+ 7 ekstra uger med 80% løn eller 5 ekstra uger med 100% løn *	+ 15 ekstra uger med 80% løn eller 10 ekstra uger med 100% løn *
Sverige	13 måneder	+ 3 måneder	+ 6 måneder

* = Flerlingeugerne kan deles mellem mor og far, således at begge forældre kan være hjemme samtidig.

4: Rådata

<i>Kommune</i>	<i>Flerlinger2001</i>	<i>Barsel</i>	<i>Dagpleje</i>	<i>Sundhed</i>	<i>Tilbud</i>
Nyborg	3	1	1	3	5
Brøndby	7	0	1	3	4
Køge	9	1	0	3	4
Søllerød	12	0	1	3	4
Lyngby-Taarbæk	14	0	0	3	3
Greve	17	0	0	3	3
Svendborg	11	1	1	1	3
Frederiksberg	34	0	1	2	3
Aalborg	42	1	0	2	3
Århus	75	1	1	1	3
Farum	7	0	0	3	3
Rødovre	7	0	1	2	3
Albertslund	7	0	1	2	3
Helsingør	8	0	1	2	3
Stenløse	2	1	1	1	3
Egebjerg	4	1	0	2	3
Nakskov	4	1	1	1	3
Solrød	4	0	1	2	3
Bramming	5	1	1	1	3
Sallingsund	1	1	0	2	3
Børkop	2	1	0	1	2
Glamsbjerg	1	1	1	0	2
Ravnsborg	1	1	0	1	2
Rønnede	1	1	1	0	2
Ry	1	1	0	1	2
Egvad	2	1	0	1	2
Ribe	2	1	0	1	2
Rødekro	2	1	0	1	2
Skovbo	2	1	0	1	2
Slangerup	2	1	1	0	2
Hedensted	5	1	0	1	2
Ørbæk	4	1	0	1	2
Fakse	4	1	1	0	2
Give	4	1	0	1	2

Haslev	3	0	1	1	2
Hørning	3	1	0	1	2
Ledøje-Smørum	3	1	1	0	2
Slagelse	3	0	0	2	2
Thyborøn-Harboøre	3	1	0	1	2
Varde	3	1	0	1	2
Vordingborg	3	1	0	1	2
Birkerød	4	0	1	1	2
Allerød	8	0	1	1	2
Holstebro	8	0	0	2	2
Sæby	8	1	1	0	2
Trehøje	8	1	0	1	2
Randers	7	1	0	1	2
Ringe	7	1	0	1	2
Kalundborg	7	0	0	2	2
Otterup	5	1	1	0	2
Ringkøbing	5	1	0	1	2
Skærbæk	5	1	0	1	2
Skjern	5	1	0	1	2
Frederikshavn	6	0	1	1	2
Tølløse	6	1	1	0	2
Aabenraa	7	0	0	2	2
Esbjerg	21	1	0	1	2
Tårnby	11	0	0	2	2
Roskilde	15	0	1	1	2
Hvidovre	11	0	1	1	2
Gladsaxe	11	1	0	0	1
Hillerød	11	0	0	1	1
Sønderborg	9	0	1	0	1
Vejen	9	0	0	1	1
Næstved	12	0	1	0	1
Silkeborg	19	0	0	1	1
Gentofte	29	0	1	0	1
København	165	0	1	0	1
Lejre	4	0	0	1	1
Vinderup	6	0	0	1	1
Haderslev	6	0	1	0	1
Hinnerup	6	0	1	0	1
Sønderhald	6	0	1	0	1
Søndersø	5	1	0	0	1
Tornved	5	1	0	0	1
Værløse	5	0	1	0	1
Frederikssund	7	0	0	1	1
Skanderborg	7	0	0	1	1
Herlev	8	0	0	1	1
Aalestrup	4	1	0	0	1
Middelfart	3	0	0	1	1
Midtdjurs	3	0	1	0	1
Møn	3	1	0	0	1
Præstø	3	0	0	1	1

Skælskør	3	0	0	1	1
Skagen	3	1	0	0	1
Skive	3	0	0	1	1
Skørping	3	1	0	0	1
Hundested	3	0	0	1	1
Jelling	3	0	0	1	1
Korsør	3	0	0	1	1
Holmsland	3	1	0	0	1
Haarby	3	1	0	0	1
Christiansfeld	3	0	1	0	1
Egtved	3	0	0	1	1
Galten	3	1	0	0	1
Faaborg	4	0	0	1	1
Vallensbæk	3	0	0	1	1
Dragsholm	4	0	1	0	1
Gudme	4	1	0	0	1
Helsingø	4	0	0	1	1
Holbæk	4	0	0	1	1
Juelsminde	4	0	0	1	1
Pandrup	4	1	0	0	1
Ryslinge	4	0	0	1	1
Odder	4	1	0	0	1
Støvring	4	0	0	1	1
Mariager	5	0	0	1	1
Fredericia	5	1	0	0	1
Grindsted	5	0	0	1	1
Gram	2	1	0	0	1
Aabybro	3	1	0	0	1
Aarup	3	1	0	0	1
Assens	3	0	0	1	1
Stubbekøbing	2	1	0	0	1
Løgstør	2	1	0	0	1
Løkken-Vrå	2	1	0	0	1
Nørager	2	1	0	0	1
Nordborg	2	1	0	0	1
Nørhald	2	1	0	0	1
Fjerritslev	2	1	0	0	1
Hammel	2	1	0	0	1
Hanstholm	2	1	0	0	1
Høng	2	1	0	0	1
Hvorslev	2	0	0	1	1
Jernløse	2	0	1	0	1
Ramsø	1	0	0	1	1
Rougsø	1	1	0	0	1
Rødding	1	0	0	1	1
Nibe	1	1	0	0	1
Hvalsø	1	0	1	0	1
Aaskov	1	1	0	0	1
Årslev	1	1	0	0	1
Bjergsted	1	0	0	1	1

Blåvandshuk	1	0	1	0	1
Brovst	1	1	0	0	1
Dianalund	1	0	1	0	1
Bornholms Regionskommune	2	1	0	0	1
Brande	2	0	0	1	1
Broager	2	0	0	1	1
Ullerslev	1	0	1	0	1
Vissenbjerg	1	1	0	0	1
Stenlille	1	1	0	0	1
Sydfalster	1	0	1	0	1
Them	1	0	0	0	0
Thyholm	1	0	0	0	0
Ulfborg-Vemb	1	0	0	0	0
Sundeved	1	0	0	0	0
Sundsøre	1	0	0	0	0
Aars	2	0	0	0	0
Ærøskøbing	2	0	0	0	0
Aulum-Haderup	2	0	0	0	0
Fuglebjerg	1	0	0	0	0
Langebæk	1	0	0	0	0
Maribo	1	0	0	0	0
Møltrup	1	0	0	0	0
Munkebo	1	0	0	0	0
Nørre Djurs	1	0	0	0	0
Nysted	1	0	0	0	0
Langeskov	2	0	0	0	0
Fladså	2	0	0	0	0
Gørlev	2	0	0	0	0
Nørre Alslev	2	0	0	0	0
Rønde	2	0	0	0	0
Sakskøbing	2	0	0	0	0
Skævinge	2	0	0	0	0
Suså	2	0	0	0	0
Tinglev	2	0	0	0	0
Tjele	2	0	0	0	0
Tømmerup	2	0	0	0	0
Trundholm	2	0	0	0	0
Vallø	2	0	0	0	0
Vojens	2	0	0	0	0
Augustenborg	3	0	0	0	0
Blaabjerg	3	0	0	0	0
Bogense	3	0	0	0	0
Bov	3	0	0	0	0
Gråsten	2	0	0	0	0
Farsø	5	0	0	0	0
Nørre-Snede	5	0	0	0	0
Ishøj	5	0	0	0	0
Vamdrup	4	0	0	0	0
Billund	5	0	0	0	0

Sorø	4	0	0	0	0
Karup	4	0	0	0	0
Kerteminde	4	0	0	0	0
Kjellerup	4	0	0	0	0
Hørsholm	4	0	0	0	0
Jægerspris	4	0	0	0	0
Gjern	4	0	0	0	0
Glostrup	4	0	0	0	0
Gedved	3	0	0	0	0
Fredensborg-Humlebæk	3	0	0	0	0
Ebeltoft	3	0	0	0	0
Stevns	2	0	0	0	0
Hals	3	0	0	0	0
Ikast	3	0	0	0	0
Nørre-Rangstrup	3	0	0	0	0
Tønder	3	0	0	0	0
Bjerringbro	4	0	0	0	0
Brædstrup	4	0	0	0	0
Bramsnæs	4	0	0	0	0
Karlebo	8	0	0	0	0
Struer	7	0	0	0	0
Lemvig	7	0	0	0	0
Videbæk	5	0	0	0	0
Rosenholm	5	0	0	0	0
Sejflod	5	0	0	0	0
Sindal	5	0	0	0	0
Hadsten	6	0	0	0	0
Odense	56	0	0	0	0
Herning	20	0	0	0	0
Høje-Taastrup	10	0	0	0	0
Thisted	10	0	0	0	0
Kolding	11	0	0	0	0
Viborg	15	0	0	0	0
Horsens	17	0	0	0	0
Ringsted	18	0	0	0	0
Vejle	18	0	0	0	0

5: Samtlige kommuner med > 10 flerlingefødsler årligt.

	<i>Kommune</i>	<i>flerlinger2001</i>
1	Aalborg	42
2	Århus	75
3	Ballerup	11
4	Esbjerg	21
5	Frederiksberg	34
6	Gentofte	29
7	Gladsaxe	11
8	Greve	17

9	Herning	20
10	Hillerød	11
11	Horsens	17
12	Hvidovre	11
13	København	165
14	Kolding	11
15	Lyngby- Taarbæk	14
16	Næstved	12
17	Odense	56
18	Ringsted	18
19	Roskilde	15
20	Silkeborg	19
21	Søllerød	12
22	Svendborg	11
23	Tårnby	11
24	Vejle	18
25	Viborg	15